

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, י"ד אב התשפ"ו

חולין פ"ט – אגדות על גזל וענווה, כיסוי הדם באיסורי הנאה, ודיני גיד הנשה

שאלות:

1. רועי רוצה לעשות תענית דיבור, האם מותר לו לדבר בדברי תורה?

אגדות בעניין גזל הנאכל, וענווה

- הגמרא ממשיכה באגדות, **רבי אבא** מלמד שקשה מאוד להשיב גזל של דבר שכבר אכלו אותו, שהרי אפילו צדיקים גמורים מתקשים להחזיר את זה. זה נלמד מאברהם אבינו שאמר למלך סדום שהוא לא יקח מחוט ועד שרוך הנעל, אבל לגבי האוכל הוא אמר – "בְּלִעְדִּי רַק אֶשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים" – את זה הוא לא השיב. (למרות שאצל אברהם הכל היה לפני משורת הדין וודאי לא מדובר על גזל, שהרי מלך סדום רצה לתת לו הכל. בכל זאת אנחנו רואים הבדל בין גזל הנאכל לשאר הדברים, קל וחומר לגזל ממש. חידושי אגדות)
- **רבי יוחנן אמר** בשם **רבי אלעזר ברבי שמעון**: שבכל מקום שאתה מוצא את דרשותיו של **רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי** בהגדה "עשה אזניך כאפרכסת" (לקלוט אותן היטב).
- **רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי דרש** את הפסוק: "לֹא מִרְבָּכֶם מִכָּל הָעַמִּים חֶשֶׁק ד' בָּכֶם... כִּי אַתֶּם הִמָּעֵט מִכָּל הָעַמִּים", שהקדוש ברוך הוא אוהב את ישראל מפני שגם כשהוא משפיע עליהם גדולה – הם ממעיטים את עצמם:
 - אברהם אבינו אמר: "וְאַנְכִי עֹפֵר וְאֶפֶר".
 - משה ואהרן אמרו: "וְנִחַנּוּ מֶה" – **רבא** או **רבי יוחנן** אמר שזו ענווה יותר גדולה, כי הם החשיבו את עצמם כלא כלום, והעולם לא מתקיים אלא בזכותם, שנאמר "תִּלְהָ אֶרֶץ עַל בְּלִימָה" בזכות אלו שהחשיבו עצמם בלי מה.
 - דוד המלך **אמר**: "וְאַנְכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ".
 - לעומת זאת, מלכי הגויים התגאו בגדולתם: נמרוד קרא לבנות מגדל ולהמריד את העולם, פרעה שאל "מי ד'", סנחריב התגאה מול אלוהי הארצות, נבוכדנצר רצה לעלות על במתי עב, וחירם מלך צור דימה עצמו לאלוהים.
- **רבי אילעא דרש**: "תולה ארץ על בלימה" שאין העולם מתקיים אלא בזכות מי שבולם את פיו וסוגר אותו בשעת מריבה.
- **רבי אבהו דרש**: "ומתחת זרועות עולם" זרועות המחזיקות את העולם, הם בזכות מי שמחשיב עצמו מתחת.
- **רבי יצחק דרש**: "הָאֱמָנָם אֵלָם צָדֵק תְּדַבְּרוּן" – אומנותו של האדם בעולם הזה צריכה להיות השתיקה (כמו אילם), אבל לא בדברי תורה שעליהם נאמר "צדק תדברון", ובלבד שלא יתגאה, שנאמר "מִיִּשְׁרִים תִּשְׁפֹּטוּ בְּנֵי אָדָם" כמישור שדורכים עליו.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
2. דניאל תוקע בראש השנה בשופר של הכנסיה, האם הוא יצא ידי חובה?

כסוי הדם בעפר עיר הנידחת

- רבי זעירא (או רבה בר ירמיה) אמר שמותר לכסות את הדם בעפר של עיר הנידחת.
 - הגמרא מקשה: אם הכוונה לאפר של השריפה איך מותר להשתמש בזה, והרי כל העיר ושללה אסורים בהנאה מהתורה?
 - זעירי מתרץ: שמדובר בעפר הקרקע של העיר, שלא נאסר בהנאה, מפני שהפסוק אומר: "וְאֵת כָּל נִשְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ... וְשָׂרְפָתָהּ" – האיסור חל רק על מה שצריך קביצה ושריפה בלבד, להוציא עפר הקרקע שמחובר לקרקע והוא דורש תלישה.
 - רבא מתרץ: שמותר להשתמש אפילו באפר השריפה של העיר שאסור בהנאה מהתורה – מפני שמצוות לאו ליהנות ניתנו.
 - רב רחומי מקשה על רבינא (שהביא את דברי רבא) מברייתות שאומרות שאסור לכתחילה לתקוע בשופר של עבודה זרה או ליטול לולב של עבודה זרה, ובדיעבד אם עשה זאת – לא יצא ידי חובה. אם מצוות לאו ליהנות ניתנו, למה לא יוצאים ידי חובה?
 - רב אשי מתרץ שבשופר ולולב יש צורך בשיעור פיזי שלושה טפחים להדס, ארבעה ללולב שופר שאפשר לאחוז בידו וכדומה. מכיוון שעבודה זרה עומדת לשריפה, היא נחשבת כאילו היא כבר שרופה – "כתותי מכתת שיעורה" ולכן אין לה שיעור, והשופר והלולב פסולים. לעומת זאת, במצוות כסוי הדם – אין צורך בשיעור פיזי של עפר, ואדרבה, ככל שהעפר כתוש יותר – ככה הוא יותר מועיל לכסוי הדם.

3. הקצב אמר ליהושע שהוא הוציא את גיד הנשה מהירך, אפשר לסמוך על זה?

פרק שביעי: הלכות גיד הנשה

- המשנה מפרטת את דיני גיד הנשה:
 - איסור אכילת גיד הנשה נוהג בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית (בזמן המקדש) ושלא בפני הבית, בחולין ובמוקדשים, בבהמה ובחיה, בירך של ימין ובשל שמאל.
 - האיסור לא נוהג בעוף, מפני שאין לו "כף" (חתיכת בשר עגולה סביב עצם הקולית, כפי שנאמר בפסוק: "אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ", בעוף יש בשר אבל לא בצורת כף).
 - האיסור נוהג בשליל (עובר בן תשעה חי במעי אמו). רבי יהודה חולק וסובר שאינו נוהג בשליל, וגם חלבו של השליל מותר באכילה.
 - רבי מאיר אומר: שהקצבים (הטבחים) לא נאמנים לומר שהסירו את גיד הנשה בגלל הטרחה הרבה שבחיטוט-ניקור הגיד; חכמים חולקים וסוברים שהם נאמנים הן על גיד הנשה והן על החלב.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
4. בניה אכל עגל שנולד מפרה של קרבן שלמים, האם הוא עבר על איסור גיד הנשה?

דין גיד הנשה במוקדשין

- הגמרא שואלת: למה צריך לציין שהאיסור חל במוקדשים, הרי איסור גיד הנשה חל על הבהמה משעת יצירתה עוד לפני שהוקדשה, ואיך יופקע האיסור מחמת הקדשתה?
- הגמרא מנסה לתרץ, שהתנא סובר ש"יש בגידין בנותן טעם", ולכן הוא נחשב גם כבשר מוקדשים שאסור באכילה, והמשנה משמיעה שאיסור חל על איסור, ועוברים על שני איסורים גם על גיד הנשה וגם על מוקדשים.
- אבל הגמרא דוחה את התירוץ הזה, כי אז הנוסח של המשנה היה צריך להיות, שאיסור מוקדשים נוהג בגיד.
- לכן הגמרא מנסה לתרץ שהתנא סובר ש"אין בגידין בנותן טעם" (אין טעם בגידים, והם נחשבים כעץ בעלמא). והמשנה משמיעה שהגיד אסור רק בגלל שהתורה אסרה גיד הנשה והוא לא אסור באיסור מוקדשים שתלוי באכילת בשר עם טעם.
- הגמרא דוחה גם את התירוץ הזה, כי המשנה בהמשך הפרק אומרת במפורש שגיד הנשה שנתבשל עם בשר, נותן בו טעם ואוסר את התערובת, מוכח שיש בגידים בנותן טעם!
- לכן הגמרא מתרצת שמדובר בוולדות קדשים (עובר שנמצא במעי בהמת שלמים). והתנא משמיע לנו שלא נחשוב שאיסור גיד לא נוהג בשליל עד לאחר הלידה והוא לא חל על איסור של קדשים, אלא שני האיסורים (איסור מוקדשים ואיסור גיד הנשה) חלו על העובר בבת אחת, בשעת יצירת איבריו.
- הגמרא מקשה גם על התירוץ הזה מברייטא שדנה בניזיר שנטמא במת ומגלח לאחר שנגע בנפל. רבי יוחנן מפרש שאברי הגוף של הנפל קיימים, אבל איבריו עדיין לא קשורים בגידים.
- מכאן מוכח שגידים זה שלב מאוחר ואיסור מוקדשים (שחל משעת ההריון) קדם מבחינת הזמן לאיסור גיד הנשה (שחל רק לאחר שנוצרו גידים), אז האיסורים לא חלים בבת אחת.
- הגמרא מתרצת שלמרות שהאיסורים לא חלים בבת אחת, החידוש של המשנה הוא שהאיסור המאוחר (גיד הנשה) חל על האיסור המוקדם (מוקדשים) מפני שאיסור גיד הנשה הוא איסור חמור שנצטוו בו גם בני נוח (לפני מתן תורה).
- הגמרא בתחילת הדף הבא מקשה שהשיטה הזו (שאיסור גיד נוהג בבני נוח) היא שיטת רבי יהודה, אבל משנתנו לא יכולה להיות כרבי יהודה, כי רבי יהודה לא סובר שאיסור הגיד נוהג בשני הירכיים.

והגמרא תמשיך לדון בזה בדף הבא.